

<https://www.nyhetsbanken.se/>

<https://www.nyhetsbanken.se/2022/03/ukraina-en-dominobricka-i-stormaktsspel.html> - more

Ukraina - en dominobricka i stormaktsspel

Karl-Erik Tysk, pensionerad kyrkoherde i Ovansjö pastorat, fördömer den ryska militäroperationen i Ukraina.

Men han menar i denna essä, som tecknar bakgrunden till kriget, att ett sådant moraliskt fördömande bara kan riktas av dem som själva har något så när rena samveten. Endast de har trovärdighet nog att kasta första stenen.

Mitt kära Gammalsvenskby befinner sig nu under främmande kontroll, sedan ryska styrkor intagit områdena kring städerna Kachovka, Beryslav och Herson. Många av oss som känner byn hade för några år sedan inte kunnat tro på att detta skulle hända. Som tur är, är de flesta som upplevde andra världskrigets fasor nu borta. Viktor Buskas som med goda argument var mot all våldsanvändning, men som ändå blev inkallad till militärtjänstgöring, dog innan allt brakade löst. Också han slapp malas ner!

Den moraliska frågan

För att inte från början bli missförstådd vill jag framhålla att den ryska militäroperationen i Ukraina moraliskt måste fördömas. Därom råder ingen tvekan! Men mina skäl för att moraliskt klandra Ryssland är kanske en smula annorlunda än dem som vanligen används.

Vanliga människor i Ukraina drabbas på många håll mycket svårt, inte minst i huvudstaden Kyjiv mot vilken ett av de häftigaste anfällen riktas. Det är alldeles uppenbart att oskyldiga kommer att mista livet i en omfattning som är outhärdlig.

Min uppfattning är att krigiska handlingar eo ipso är omoraliska, också då de anses vara nödvändiga för att förhindra ett större ont. Ingen oskyldig människas död på grund av militärt våld kan vara något slags instrumentellt gott. Därför tar jag moraliskt avstånd från Rysslands agerande. Jag är fullt medveten om att denna moraliska ståndpunkt inte delas av alla.

Men idag används moraliska argument på ett sätt som är både missvisande och förvirrande. Missvisande eftersom de sammanblandas med maktpolitiska överväganden. Förvirrande därför att de lockar oss till moralisk indignation som inte är helt berättigad.

Sedan kommer frågan om vem som har rätt att i detta fallet fälla ett kategoriskt moraliskt omdöme. Mitt eget ställningstagande till det spørsmålet grundas på en nytestamentlig princip att den som är utan synd må kasta första stenen.

Enligt min mening kan därför ett sådant moraliskt fördömande bara riktas av dem som själva har något så när rena samveten. Endast de har trovärdighet nog av kasta första stenen. Det gäller inte krigsförbrytaren Joe Biden som själv som vicepresident gjort sig skyldig till liknande moraliskt förkastliga handlingar i Afghanistan, Irak, Syrien och Libyen, för att bara nämna några länder. En kristen hycklare av stora mått! Hans yttranden kan endast betraktas som en partsinlaga. Detsamma gäller naturligtvis Storbritannien vars aktiva medverkan i anfallet mot Irak för årtionden diskvalificerat landet. Israel, som sedan över ett halvsekel ockuperar Västbanken och Golanhöjderna, gör nog också bäst i att tåga, vilket det faktiskt gör genom att ställa sig neutralt. Det länder landet till stor heder, helt oberoende av de hänsynstaganden som har sin grund i att man har anledning att

vara tacksam mot Ryssland som ser genom fingrarna med de anfall som man dagligen riktar mot Syrien.

Den avgörande moraliska frågan handlar därför enligt min mening om skyldigheten att minimera förluster, särskilt då det gäller den oskyldiga civilbefolkningen. Varje åtgärd som leder till att ytterligare människor förlorar livet måste förkastas. Människors liv är till och med viktigare än staters överlevnad. Detta bör alla krigförande enheter respektera. Till den kategorin stater hör inte bara Ryssland och Ukraina utan alla de som levererar vapen till de krigförande.

Jag vill lägga till en annan viktig sak, som inte bara är av moralisk art utan också faktisk. Många kommentarer från Västerlandet visar upp en människosyn man hade hoppats vara övervunnen. Man talar då om att konflikten mellan Ryssland och Ukraina skiljer sig från andra liknande i till exempel Asien genom att det rör sig om en konflikt i den civiliserade världen. Dessa synpunkter måste man av moraliska skäl kraftigt ta avstånd från, eftersom de reflekterar en ohållbar människosyn som implicerar att vissa människor är mindre värda än andra. Som tur är börjar detta väcka en adekvat avsky, inte minst på sociala medier.

Ibland ligger under denna moraliska upprördhet en uppfattning om att människor i så kallade demokratiska stater på något sätt skulle vara överlägsna människor i diktaturer. Också detta är ohållbart. Särskilt utifrån ett perspektiv som betraktar den enskilda människan som mera värdefull än en stat eller en nation. Det är ett memento som borde uppfattas inte minst av dem som menar sig företräda en liberal ideologi, där den enskilda människan betyder mer än gemenskapen.

Några egna synpunkter

Det är min bestämda uppfattning att den svenska liksom den övriga västerländska synen på utvecklingen i förhållandet mellan Ryssland och Ukraina präglas av en stor ensidighet. Den tar nästan ingen hänsyn till de synpunkter som framförs av till exempel invånarna i de självutnämnda republikerna Luhansk och Donetsk och självklart inte till vad det demoniserade Ryssland anser. Inte heller de överväganden som gjorts av ett antal stater som intar en mer avvaktande, neutral hållning.

Eftersom jag under lång tid intresserat mig för Ukraina och Ryssland, har jag försökt skaffa mig en mera allsidig bild av förhållandena, särskilt som jag också känner personer från de båda aktuella republikerna och så långt som möjligt velat förstå deras argumentation.

Det har fått mig att, som jag själv anser på sakliga grunder, ifrågasätta den unisona kör som gör allt för att svartmåla Ryssland, ofta ur såväl historiska som försvarspolitiska perspektiv. Det mantraliknande talet om den ryska "aggressiviteten" har länge präglat en opinion som skulle må bra av mera nyanserade formuleringar. Det gamla svenska rysshatet har dessutom uppenbarligen legat latent och verkar nu åter ha blommat upp. Det är nästan som man längtar tillbaka till 1700-talet, då vi hade både ett ryss- och ett franskvänligt parti, mössorna och hattarna, som kunde balansera varandra.

Inte heller när jag gjorde min värnpliktstjänstgöring på Tolks uttryckte vare sig den politiska eller militära ledningen en sådan aversion mot Sovjetunionen som man idag gör mot Ryssland. Att den intellektuella och moraliska nivån har sjunkit är uppenbart. Till exempel behärskade den dåvarande arméchefen Carl-Erik Almgren både det ryska språket och var välorienterad i den ryska kulturen. Han fällde mig veterligen aldrig

sådana omdömen som man idag hör från ledande svenska politiker och militärer.

I den mån man vill tillskriva mig någon förförståelse som påverkar mina ställningstaganden, kan jag inte neka till att jag hyser en större förkärlek för den ryska kulturen än för den ytliga västerländska. Den har nått långt djupare i insikt, då det handlar om den mänskliga, såväl individuella som sociala, naturen och blottlagt, både teoretiskt och praktiskt, dess många gånger fruktansvärda egenskaper.

Det betyder dock inte att jag på något sätt är okritisk. Den ryska, politiska nationalismen förenad med en kyrklig sådan har jag svårt för att acceptera, liksom jag ställer mig frågande inför liknande tendenser världen över.

Från att ha varit optimistisk känner jag mig alltmer pessimistisk över den fortsatta utvecklingen. På några korta sidor ska jag nu göra ett försök att sammanfatta min egen syn. (Inom parentes vill jag påpeka att jag använder de ukrainska beteckningarna för geografiska platser och områden, inte minst för att visa min solidaritet med människorna där.)

En grundläggande princip

I sin numera klassiska bok *Islam in modern history* (1957) formulerar Wilfred Cantwell Smith en viktig princip: Verket kommer att misslyckas om det inte medför att icke-muslimer bättre förstår beteendet hos de muslimer de iakttar, böcker av muslimska författare som de läser och muslimer som de möter. Det kommer även att misslyckas om intelligenta och ärliga muslimer inte känner igen iakttagelserna i det som riktiga, dess tolkningar och analyser som meningsfulla och upplysande.

Detta är en mycket viktig princip, då det gäller förståelsen inte bara av Islam utan också av andra religioner. Men den kan mutatis mutandis med fördel tillämpas också i andra sammanhang. Ett aktuellt exempel handlar om Ryssland. Hur ska man förstå detta lands uppträdande på den världshistoriska scenen just i dag i dess förhållande till Västmakterna (inklusive NATO) och till Ukraina? Måste vi inte återge de ryska synpunkterna på ett sådant sätt att de ryssar som framfört dem kan godta vår egen presentation. Det innebär inte att vi behöver acceptera dem. Det är en sak att förstå en annan sak att godta.

Det hjälper inte att som många idag gör, alltifrån stater över massmedia till enskilda personer, demonisera Ryssland och prima facie utgå från att dess avsikter är illasinnade för att inte säga onda. Det leder bara till reaktioner som karaktäriseras av försvar och i värsta fall hot eller aktivt bekämpande i form av olika typer av handlingar, verbala, sanktionsmässiga eller rena våldsingripanden. En antagonistisk tuppfäktning leder ingen vart. Allt sådant kommer till slut att visa sig vara i hög grad improduktivt, om man vill främja förståelsen stater emellan och verka för fred i världen.

Det är i stället nödvändigt att verkligen lyssna till vad motparten, i detta fallet Ryssland, faktiskt säger och ta det på allvar och inte från början ifrågasätta om det uttrycker vederbörandes verkliga uppfattning. Först då kan en riktig förståelse och ett fruktbart samtal komma till stånd.

Jag vill påstå att man från Västmakternas sida inte har gjort detta, förblindande av sin egen förförståelse av framför allt den ryska ledningens världsåskådning, människosyn och handlingsmotiv. Därmed har man åsidosatt den viktiga princip som jag just försökt presentera.

Några bakgrundsfaktorer

I bakgrunden finns den ryska historiska erfarenheten av att invaderas västerifrån av svenskar, polacker, fransmän och tyskar för att bara nämna några. Det största traumat utgörs givetvis av det Stora fosterländska kriget, det vi kallar andra världskriget. Det finns nog ingen rysk familj som inte har några anförvanter som stupade i detta det största och blodigaste kriget i världshistorien. Det medför naturligt nog en rädsla för att något sådant ska upprepas och gör att ryska medborgare vill leva i fred. Det innebär rimligen också att Ryska federationens väpnade styrkor i första hand är avsedda för försvar av det ryska territoriet.

Sovjetunionens kaotiska upplösning är en annan bakgrundsfaktor som vi har att räkna med. Denna skedde genom ett kuppförfarande, där den lagliga ledningen förlorade all kontroll över utvecklingen, något många i efterhand beklagat, alltifrån Michail Gorbatjov till Vladimir Putin. Om man delar den uppfattning, betyder det dock inte att man gör det av samma skäl. En mera ordnad upplösning av det sovjetiska samväldet hade ur många synvinklar varit att föredra. Då hade säkerligen inte Krym blivit det stridsäpple som det senare visat sig vara. Då hade man till exempel kunnat rätta till den oöverlagda katastrofen i Chrusjtjovs "generositet" gentemot den ukrainska delrepubliken.

Nya stater bildades vid upplösningen, ofta med en avsevärd rysktalande befolkning. I Ukraina rör det sig om minst en tredjedel, inräknat dem som betecknar sig som ukrainare. De som anser sig som ryssar utgör något mellan 15 och 20 %. I Kazakstan är siffran ungefär den samma. I Lettland högre med 25–30 %. Även i andra före detta sovjetrepubliker finns en betydande ryskt minoritet. Detta komplicerar i hög grad läget.

Detta ledde även till att en supermakt förlorade stora delar av sitt territorium och förvandlades till en andra klassens stormakt, också det ett trauma.

En annan faktor är den rövarmentalitet som gjorde att enskilda människor tillskansade sig enorma rikedomar genom att helt enkelt stjäla gemensam egendom. Några av dem känner vi idag som biljardstinna oligarker, både i Ryssland och Ukraina. En följd av detta är den i båda länderna mycket utbredda korruptionen, där alla vill eller tvingas berikas sig på andras bekostnad och där de penningstvaga, som alltid, kommer till korta. Den ledde i Ukraina till ett berättigat uppror mot de styrande, som sedan tyvärr togs över av främmande makt.

Idag har Ryssland återfått något av den kraft som gick förlorad. Tillgången till stora naturresurser har bidragit till detta liksom också ett tekniskt kunnande inte minst på det militärindustriella området. Det senare har gjort att landet idag troligen har en hypersonisk missilkapacitet som andra stater saknar.

Därigenom har landets, eller kanske dess ledares, självkänsla påtagligt ökat efter att under 90-talet fått sig en rejäl knäck genom den ansvarslösa politik som Bois Jeltsin förde, inte minst påhejad av svenska ekonomer, så kallade rådgivare. Man vill nu förstärkt nog inta den position i världssamfundet som man anser sig förtjäna. I Ryssland liksom på många andra håll i världen spelar nationalismen en mycket viktig roll.

Ingen av dessa faktorer är emellertid avgörande för den argumentation som Ryssland säkerhetspolitiskt för. De må finnas med som betingelser för agerandet, men de utgör ingalunda några skäl som åberopas och som man anser vara relevanta. Låt mig därför

övergå till dessa, vilka visar den oenighet som råder på vissa grundläggande punkter som tycks mig svåra att ta ställning till.

Krym och Donbas

Efter Majdanupproret och statskuppen i Ukraina 2014 införlivades Krym, vilket Ryssland ser som legitimt efter att en folkomröstning genomförts med en förkrossande majoritet som ville tillhöra landet. Utbrytarrepublikerna Luhansk och Donetsk bildades i opposition mot Majdanhändelserna och den diskriminering av den ryska kulturen och det ryska språket som genomfördes i strid med de båda områdenas vilja. Den ryska kulturen i Ukraina ifrågasattes och landet började betrakta sig självt som ett land som egentligen enbart skulle präglas av ukrainsk kultur, vad detta frikopplat från den ryska nu i grunden är.

Upproret i Donbas gjorde att den ukrainska staten med våld ville återta överhögheten över området, vilket de under nästan åtta år inte lyckats med. Hela denna strategi har medfört att åtminstone över 14 000 människor har fått släppa livet till, i något som till största delen rimligen måste betecknas som ett inbördeskrig.

Ryssland har både moraliskt och praktiskt stött utbrytarrepublikerna, säkert också militärt, även om inga reguljära förband engagerats.

Det beror på att man sett sig moraliskt förpliktad att skydda dem som man anse tillhöra samma nationalitet och som själva gör det.

Mig förefaller det moraliska ställningstagandet vara förståeligt och till och med acceptabelt. En annan fråga är förstås om det innebär att våldsåtgärder är berättigade.

Kryms status

Sedan Ryssland återförenat Krym med moderlandet finns enligt ryskt synsätt ingen återvändo och därför inget att förhandla om. Man betraktar den folkomröstning som gjordes som definitiv, och i enlighet med internationell rätt, som oåterkallelig. Här finns det inga som helst chanser att rubba den ryska positionen.

Enda sättet att ändra på förhållandet vore med militära medel, något som knappast låter sig göras, åtminstone inte av Ukraina.

Denna position godtas inte av många västerländska, juridiska experter. Det må vara hur det vill med den juridiska frågan. Det är emellertid svårt att förstå hur Ryssland av säkerhetspolitiska skäl skulle ha kunnat handla på ett annat sätt under den 2014 uppkomna situationen, då dess flottbas i Sevastopol på sikt kunde stå i begrepp att bli en bas för NATO:s örlogsflotta, samtidigt som den i huvudsak ryska majoritetsbefolkningen på halvön säkert ville byta nationalitet.

För att Krim eventuellt, mot all förmodan, skulle återgå till Ukraina krävs helt andra relationer mellan det landet och Ryssland, något som knappast den ukrainska nationalismen för närvarande tillåter.

Maktideologin

Ryssland bestrider Förenta staternas hegemoni, så som den kommit att utvecklas efter andra världskriget. Man ser hellre en multipolär maktfördelning, där stater som Ryssland, Kina och andra intar en likvärdig position vid sidan av USA. Man menar att detta inte enbart är ett önsketänkande utan en ordning som faktiskt kommer att mer och mer visa

sig. Inte minst den ökade euro-asiatiska inriktningen är ett tecken på att Ryssland också medvetet strävar i den riktningen. Ideologiskt grundar sig detta på inhemska teoretiker som skapat en sådan världsåskådning. Den ryska nyeurasiatiska tänkandet (неоевразийство) med gestalter som Lev Gumiljov har också gett sitt bidrag. Det är bland annat detta som gjort att Vladimir Putin har uttryckt att Ryssland och Ukraina i stort sett är en enda nation.

Man kan alltså lägga märke till de ideologiska skillnader som Ryssland, Förenta staterna och Kina uppvisar, där Ryssland företräder en snarast konservativ uppfattning som anknyter till förkommunistiskt synsätt, ett snarast organiskt tänkande, där också nationer eller kulturer ses som naturliga enheter, nästan som Oswald Spengler gjorde i sin berömda skrift Västerlandets undergång (1918–1922).

Man kan alltså konstatera att den kommunistiska världsåskådningen successivt har ersatts inte av en liberal västerländsk utan av en mera konservativ, vilket gör att det faktiskt ännu råder en ideologisk motsättning mellan Ryssland och Västerlandet, vilket i förlängningen för till en civilisationskamp som även kan leda till militär konfrontation.

Det finns nämligen en försvårande faktor i detta sammanhang. Man har anledning att förmoda att särskilt USA önskar en regimförändring i Ryssland, vilket också skulle innebära en civilisationsförändring, att den ryska kulturen skulle omformas i västerländsk riktning. Någon motsvarande ambition på den ryska sidan visavi Förenta staterna har jag svårt att märka.

Detta innebär att det nuvarande Ryssland har grundad anledning att fukta vissa av Västmakterna. Uttalanden i den riktningen, som retat Ryssland, har på den allra senaste tiden gjorts av Storbritannien, vilket som följd fick det drastiska beslut som Rysslands president fattade, när han beordrade att de avskräckande förbandens, inklusive de strategiska rakettruppernas, beredskap skulle höjas.

Intressesfärer

Direkt eller indirekt gör Ryssland gällande att man för sitt eget försvar har en större eller mindre intressesfär. Det verkar som om den skulle omfatta åtminstone de tidigare sovjetrepublikerna. Det har förekommit formuleringar som antyder att även Finland och Sverige skulle kunna räknas dit, i den mån man vill motverka att dessa båda länder ansluter sig till NATO.

Detta sätt att se är inte främmande för till exempel Förenta staterna som i praktiken har tillämpat den så kallade Monroedoktrinen som kommit att tolkas så att man har rätt att ingripa i Latinamerika (ett möjligen utvidgat Roosevelt corollary) och att motsätta sig europeiska maktets etablering i detta område, inte minst tillämpad i samband med Kubakrisen, men också i USA:s politiska och militära ingripanden på olika håll och på olika sätt i sitt "närområde".

Ryssland undrar naturligtvis med förvåning varför USA:s doktrin väsentligen skulle skilja sig från landets egna anspråk.

Det betyder inte i och för sig att det är vare sig riktigt eller lämpligt att hävda sådana sfärer. Det måste avgöras med andra argument. Men klart är att precis som Förenta staterna kände sig hotat, när Sovjetunionen var i färd med att upprätta baser för kärnvapenbärande missiler på Kuba, så upplever Ryssland idag samma hot när NATO förser till exempel Polen och Rumänien med vapenbärande system som lätt kan utrustas

med motsvarande sprängladdningar.

NATO som en försvarsorganisation

NATO presenterar sig gärna som en pakt som enbart är inriktat på försvar, för att motivera att Ryssland inte alls behöver känna sig hotat av att stater i dess omedelbara närhet blir medlemmar i organisationen. Ryssland hävdar motsatsen, nämligen att NATO inte uteslutande är en sådan försvarsallians. Härordagen presenterade faktiskt en kinesisk diplomat en lista på alla de krig i vilka Förenta staterna varit inblandat och hävdade att man initierat 81 % av alla sådana sedan andra världskrigets slut. Så här såg den ut:

Jag har försökt att så långt som möjligt kontrollera om denna lista är korrekt och jag har inte funnit några fel.

Helsingforsdeklarationen

Ett av de internationella överenskommelser Ryssland under ganska lång tid har åberopat för att motivera talet om intressesfärer är den så kallade Helsingforsdeklarationen. I själva verket är den grundläggande för den ryska argumentationen.

Denna deklaration (Conference for Security and Co-operation in Europe 1992 SUMMIT, 9 - 10 July 1992) innehåller ett avsnitt (23) som har blivit föremål för ett särskilt intresse. Det lyder:

23. We remain convinced that security is indivisible. No State in our CSCE community will strengthen its security at the expense of the security of other States. This is our resolute message to States which resort to the threat or use of force to achieve their objectives in flagrant violation of CSCE commitments.

Staterna förbinder sig alltså här att inte öka sin säkerhet på bekostnad av andra staters säkerhet. Det är just detta som vissa stater gjort i förhållande till Ryssland genom att ansluta sig till NATO eller uttryckt en vilja att göra det, menar Ryssland.

NATO å sin sida hävdar att varje stat har rätt att i allianshänseende fritt välja sin egen väg. Detta torde emellertid inte direkt följa av formuleringen i avsnitt (23) utan innebär, som Nordens främste expert på rysk säkerhetspolitik, professor Glenn Diesen vid det sydöstra universitet i Norge, har framhållit, en "kreativ omtolkning".

Vid första anblicken verkar det som om de båda parternas två principer är oförenliga. Under alla förhållanden torde ett samtal om hur de eventuellt ska förenas vara av nöden, om man vill undvika en direkt konfrontation.

Den nationalindividualism som väst företräder tycks mig behäftad med samma problem som den vanliga individualismen. Precis som vi som individer hela tiden måste ta hänsyn till varandra, är det också för nationer nödvändigt att i samspelet med andra ta vederbörlig hänsyn, inte minst när det kommer till möjlig våldsanvändning.

Jag tycker därför att Rysslands synpunkter inte kan avfärdas så lätt som USA och NATO har gjort i sina svar på den skrivelse de nyligen fick ta del av från Ryssland sida. Där ignorerar man helt de av landet hävdade ståndpunkterna. Det är begripligt att Ryssland kände sig besviket, när de kunde konstatera att deras propåer möttes med i det närmaste total tystnad. Detta alldeles oavsett om man samtidigt förstod att så skulle bli fallet.

Det högljudda västerländska talet om att Ryssland försöker rubba den europeiska säkerhetsordningen är därför inte utan vidare med sanningen överensstämmande. Det beror alltså på hur man ska förstå vissa grundläggande principer, om dessa är nödvändiga eller ens önskvärda med tanke på den historiska utvecklingen.

Jag har dessutom svårt att förstå att en viss säkerhetsordning skulle vara så sakrosankt att den inte kan ändras genom förhandlingar och avtal. När världen förändras, förändras även förutsättningarna för säkerhetsordningen. Kritiken mot Ryssland att landet vill ändra den europeiska säkerhetsordningen är därför knappast relevant mer än som ett slagord. I bästa fall är det en partsinlaga.

Rysslands röda linje

Under förhållandevis lång tid har Ryssland klart sagt ifrån att det existerar röda linjer som ingen kan passera utan att landet kommer att på det ena eller andra sättet svara. En sådan linje handlade om ett eventuellt ukrainskt NATO-medlemskap. Men också NATO:s framflyttning av sina positioner till Rysslands gränser aktualiserades som en sådan okränkbar linje. Här har Västmakterna medvetet eller omedvetet brutit mot Cantwell Smiths viktiga princip, Man har slagit dövörat till.

Rysslands första åtgärd var att kräva förhandlingar om detta, samtidigt som man vidtog mått och steg för det fall dessa förhandlingar inte skulle leda någon vart. Man talade klart och tydligt om att ett avvisande av förslaget skulle innebära att man tvingades vidta så kallade militärtekniska åtgärder.

Det är alldeles uppenbart att USA visste detta utan att i grunden bry sig om det. Man hade full kunskap om att Rysslands tal om militärtekniska svar inte bara var ett tomt hot utan också en sannolik följd av ett hopplöst förhandlingsläge. Ändå var man inte villig till några som helst eftergifter eller kompromisser utan föreslog ett antal överenskommelser som det ryska skrivelsen överhuvudtaget inte hade gått in på.

En del vill, som sagt, göra gällande att Ryssland presenterade sina förslag väl medvetet om att de skulle komma att förkastas. Det är möjligt att så var fallet. Men det borde inte ha styrkt Västmakternas svar, som de i sin tur borde ha förstått skulle leda till vad som nu har hänt. Man måste i alla lägen först lyssna till vad som faktiskt sägs, inte till vad man tror inte har sagts, om man nämligen har någon ambition att förstå motståndaren och inte bara deklarerera sin egen ståndpunkt.

Jag kan inte tro att Västmakterna är så nativa att de saknade förståelse. I stället var det nog så att de ansåg det bäst att inte uttrycka någon sådan utan i stället använda maktspråk, som de oftast har kunnat göra fram tills nu.

Att sedan den följsamma opinionen även hos oss nästan automatiskt har godtagit deras framförda uppfattning är beklagligt men inte på något sätt oväntat. Den beror nog på en allmänt spridd uppfattning att västerländska media i allmänhet är mera tillförlitliga än ryska, vilket inte omedelbart är evident.

Löfte från Västmakterna

Ryssland har upprepade gånger med emfas hävdade att Västmakterna en gång lovade Michail Gorbatsjov att NATO inte skulle utvidgas längre österut än den gjort fram till Sovjetunionens tillbakadragande från Östeuropa. Nästan lika emfatiskt har Västmakterna och NATO förnekade detta. Ord har stått mot ord.

Självklart har de båda makternas intressen påverkat hur de uppfattat händelseförloppet. Vid första anblicken har det därför varit naturligt att ställa sig frågande inför båda parter synpunkter. Den enas har inte verkat mera trovärdig än den andras. Därför har det tyckts mig som om man måste bedöma situationen utan att ta hänsyn till något sådant löfte. Det kunde dessutom förefalla överspelat.

Nu har emellertid en artikel i den tyska tidskriften *Der Spiegel* den 18 februari 2022 delvis förändrat läget. Under braskande rubriken *Nytt arkivfynd från 1991 stöder rysk anklagelsesäger man: Ryssland har i årtionden hävdat att Natos östutvidgning bryter mot västerländska löften efter Berlinmurens fall*. Nu har ett anmärkningsvärt dokument dykt upp.

Dokumentet är följande:

Dokumentet hittades i UK National Archives av Joshua Shiffrin, professor i statsvetenskap vid Boston University i USA. Den hade märkts "Hemlig" men avklassificerades vid något tillfälle.

Shiffrin twittrade på fredagen (samma dag) att han var "hedrad" över att få arbeta med *Der Spiegel* om dokumentet som visade att "västerländska diplomater trodde att de verkligen hade gjort ett Natolöfte om icke-utvidgning". "Högre beslutsfattare förnekar att ett icke-expansionslöfte erbjöds. Det här nya dokumentet visar något annat", sa Shiffrin i en uppföljande tweet och noterade att "bortom" Elbe eller Oder i någon rimlig mening inkluderar östeuropeiska länder som Nato började expandera till bara åtta år senare.

Professor Shiffrins tolkning av dokumentet, både av dess innehåll och dess historiska kontext, kommer säkert att ifrågasättas. Men det torde vara klart att en sådant löfte eller en antydning till det verkligen gavs.

Rysslands påstående var i alla fall inte taget ur luften. Det är heller inte så konstigt att till exempel Förenta staterna skulle ha brutit löftet. Raden av dess brutna löften och avtal vittnar

om att man, då de egna intressena anses viktigare, inte respekterar sådana förpliktelser.

Minsk II avtalet

Ryssland insisterar på att Ukraina ska uppfylla det så kallade Minsk II avtalet som i tretton punkter stipulerar följande:

1. Omedelbart, omfattande eldupphör.
2. Tillbakadragande av tunga vapen från båda sidor.
3. OSSE:s övervakning.
4. Dialog om interimistiskt självstyre för Donetsk och Luhansk, i enlighet med ukrainsk lag, och erkännande av särskild status av parlamentet.
5. Benådning, amnesti för stridande.
6. Utbyte av gisslan, fångar.
7. Humanitärt bistånd.
8. Återupptagande av socioekonomiska band, inklusive pensioner.
9. Ukraina ska återupprätta kontrollen över statsgränsen.
10. Tillbakadragande av utländska väpnade formationer, militär utrustning,

legosoldater.

11. Konstitutionell reform i Ukraina, inklusive decentralisering, med särskilt omnämmande av Donetsk och Luhansk.
12. Val i Donetsk och Luhansk.
13. Intensifiera den trilaterala kontaktgruppens arbete, inklusive företrädare för Ryssland, Ukraina och OSSE.

Ryssland anser att Ukraina inte har velat uppfylla kraven i detta avtal. Ukraina å sin sida menar bland annat att Ryssland måste vara en part i samtalet med utbrytarrepublikerna, vilket Ryssland i sin tur inte anser sig vara. Ukraina anser också det viktigaste vara att landet får kontroll över sitt eget territorium, medan Ryssland i första hand tänker på de båda områdenas relativa autonomi. Den ukrainska ledningen hävdar att i den mån Luhansk och Donetsk blir autonoma skulle de kunna lägga in sitt veto mot Ukrainas västorientering och eventuella anslutning till EU och NATO.

Dessa synpunkter borde dock rimligen inte göra att man inte uppfyller sina åtaganden enligt överenskommelsen.

Ukrainas motvillighet har underblåsts av Västmakterna, i synnerhet av USA, och landet har därför räknat med ett odelat västerländskt stöd.

Läget i Donbas

Ryssland har med stor oro sett att läget för invånarna i de två utbrytarrepublikerna hela tiden har försämrats. Man har känt sig djupt moraliskt indignerat över att världssamfundet nästan totalt ignorerat detta. Man har gett den ukrainska ledningen skulden för detta och menat att de bär huvudansvaret för att den ryska kulturen undertrycks och att rysktalande människor förvägras sitt eget språk och tvingas leva i den misär som följt av konflikten.

Det finns, som jag ser det, ingen anledning att betvivla äktheten i de känslor som väckts till förmån för de systrar och bröder som levt under sådana, oftast vidriga, förhållanden. Vittnesbörd som jag tagit del av ger otvetydigt vid handen att Ryssland inte farit fram med osanning i sin beskrivning av läget.

Den gällande militärdoktrinen

Den gällande ryska militärdoktrinen innehåller ett avsnitt som är relevant med hänsyn till den rådande situationen i Ukraina. Formuleringen lyder:

Skydd av ryska medborgare utanför Ryska federationen från väpnade attacker mot dem (32 j).

Denna paragraf tycks alltså ge Ryssland, utifrån dess egen doktrin, rätt att ingripa om de som erhållit ryska pass i Donbassregionen utsätts för anfall.

Denna är i själva verket den bestämmelse som först skulle kunna börja tillämpas. Den 21 februari bad ledaren för republiken Donetsk den ryske presidenten att erkänna områdets självständighet, vilket som bekant beviljades också för Luhansk. Det gav Ryssland direkt anledning att följa sin militärdoktrin med de konsekvenser vi nu kan se.

Rationaliteten i det ryska tänkandet

Demonisering av den ryska ledningen och särskilt president Putin är knappast adekvat. Vi har inte att göra med en galning som fattar impulsiva beslut. Det rör sig i stället om en

ovanligt rationellt tänkande person, vars åsikter vi må ogilla men som från hans egen synvinkel är fullt logiska.

Vi behöver bara se på den aktuella invasionen av Ukraina, vilken är en nästan självklar följd av beslutet att erkänna de båda utbrytarrepublikerna och ingå ett avtal med dem om ömsesidig, också militär, hjälp. Ska Ryssland kunna skydda dessa republiker måste helt enkelt vapenleveranserna till Ukraina västerifrån stoppas eller avsevärt begränsas. Enda sättet är då att se till att så långt som möjligt omöjliggöra sådan leverans. Det kan strategiskt endast åstadkommas om Ukraina förhindras att göra det. När förhandlingsvägen uppenbarligen inte är tillgänglig återstår bara militära medel för Ryssland. Det är just sådana som Ryssland nu är i full färd med att använda.

Det är inget moraliskt ställningstagande utan jag vill med det endast visa att Ryssland handlar följdriktigt, enligt sitt eget synsätt.

Västmakternas reaktion

Västmakterna har reagerat med moralisk indignation. Delvis har jag redan berört den frågan. Jag har medgett att den är riktig men har ifrågasatt vilka som med bibehållet samvete kan fälla så hårda omdömen.

Men vi bör gå vidare och se om Västmakternas handlingssätt står i överensstämmelse med deras moraliska ställningstagande. Då utgår jag från den princip jag tidigare redovisat, nämligen att skyddande av enskilda människors liv är viktigare än nationers existens givet ett mer liberalt synsätt som rimligen borde prioritera just individen.

Den ena staten i den antiryska alliansen efter den andra, också Sverige, har beslutat förse Ukraina med vapen och utrustning, så att man kan fortsätta striden, alltifrån EU:s beslut att skicka stridsplan till leveranser av hjälmar och annan personlig utrustning.

Att detta torde leda till att kriget i någon mån förlängs är otvivelaktigt. En sådan förlängning kommer att medföra att ytterligare oskyldiga civila kommer, för att tala klartext, att offras. För min del kan jag inte anse det moraliskt försvarbart.

Men ett fortsatt krig är inte bara ur moralisk synpunkt tvivelaktigt utan också ur rent militär.

Redan militärteoretikern Clausewitz betonade att man inte bör föra krig som man på förhand förstår att det inte kan vinnas. Tillämpat på det nuvarande kriget torde det innebära att Ukraina inte borde föra detta. Åtminstone ansluter jag mig till en sådan bedömning och jag tror inte jag på något sätt är ensam.

De sanktioner som idag hopas över Ryssland har som avsikt att förmå landet att dra sig tillbaka. De skulle om detta är sant vara preventiva. Men jag har svårt att ro att de kommer att få en sådan effekt. Det förefaller som om Ryssland (till varje pris) är fast beslutet att göra vad det säger, tvinga Ukraina till neutralitet. Om det är så framstår sanktionerna som enbart vedergällande. Men också i det avseendet är de förmodligen ett slag i luften och försvårar en lösning av konflikten.

Perspektivet framåt

Det ser inte särskilt ljus ut just nu!

På den ena området efter det andra avbryts relationerna mellan Västmakterna och Ryssland. Det verkar som den tidigare ryske presidenten Medvedjevs ord, som han

yttrade häromdagen, skulle bli verklighet, att man till slut kommer att se på varandra endast genom vapnens kikarsikten. Ett fasansfullt perspektiv!

Politiskt kommer detta att leda till att Ryssland mer och mer kommer att orientera sig österut mot framför allt Kina men också andra stater som Indien. Det har redan medfört att Kina konsoliderar sina relationer med Nordkorea, det vill säga att en ny allians håller på att bildas, som troligen kommer att kunna mäta sig i styrka med de allianser som har Förenta staterna som inspiratör. Det är fara värt att detta är början till slutet för den västerländska civilisationen i dess nuvarande tappning. Inte minst pandemin har visat att också demokratierna är ytterst sårbara. Det skulle bekräfta de profetior som Oswald Spengler framfört om Västerlandets undergång.

Men det finns dessutom en annan civilisation vars ställningstagande vi i högsta grad har anledning att uppmärksamma, den muslimska, inte minst den iranska. Den senare har ställt sig på Rysslands sida. Åtminstone några arabstater har också slutit upp bakom Ryssland eller intagit en avvaktande position som Syrien och Förenade Arabemiraten. Det är inte bara som medborgare i Ryssland som den tjetjenske ledaren Kadyrov har beslutat militärt stödja Rysslands invasion. Det gör han också som muslim, när han nu har låtit överföra ett regemente till Ukraina. Västerlandet kan inte längre lita till sin militära överlägsenhet. Den håller från flera håll på att erodera.

Ukraina som ett offer i stormaktsspelet

Men jag vill återvända till Ukraina, som är värt ett annat öde än det man nu går till mötes. Sett från ett fågelperspektiv har landet blivit en dominobricka i stormaktsspelet. Några skulle vilja säga att det är ofrånkomligt med tanke på dess geografiska läge och dess historia. Glupska supermakter har sett det som ett lika möjligt som lämpligt byte och deras upplevda egenintresse har fått dem att på landets bekostnad bedriva sina intriger.

Att detta spel är moraliskt förkastligt har man naturligtvis inte brytt sig om. Moralen får i nästan alla fall ge vika för maktpolitiken. Den används inte sällan till att på ett snedvridet sätt motivera den. Så har till exempel Förenta staternas aggressiva uppträdande på världsscenen mer eller mindre försökt döljas genom en hänvisning till kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. På samma sätt kan den berättigade ryska moraliska reaktionen inför lidandet i Donbas tas till intäkt för en ren maktpolitisk demonstration.

Ukrainas politiska ledare har gjort allvarliga felbedömningar som nu åsamkar dess folk ett lidande som det varken förtjänar eller borde ha drabbats av. De har bedrivit ett krig mot utbrytarprovinserna som har gjort att många människor under de senare åren flytt landet, därför att de inte velat delta i ett inbördeskrig. Jag har mött många sådana familjer och enskilda som har kommit till Sverige av den anledningen.

Att som en kristdemokrat gjort, föreslå den ukrainske presidenten Zelenskyj, som uppmanar sina soldater till fortsatt dödande, till Nobels fredspris förefaller inte särskilt klokt, om man nu ska uttrycka sig mildt. Men värre krigshetsare har förstås fått det komprometterade priset. Från att från början varit försonlig har Zelenskyj utvecklats till en av de främsta nationalisterna och våldsförespråkarna.

Man har felaktigt trott att man med våld skulle kunna återföra de fronderande områdena till ordningen och även på sikt kunna återerövra Krym. Sannolikt har man förstått att man därigenom skulle provocera Ryssland men samtidigt litat på att man hade Västmakterna i ryggen med ett hägrande NATO- och EU-medlemskap. Jag föreställer mig att besvikelsen blev stor, när de till slut upptäckte att Västmakternas beredskap att stödja

landet visade sig begränsat och deras fortsatta vädjan tycks vara fruktlös. Man kan tydligt avläsa det i den ukrainske presidentens uttalanden.

Man har inte klart och entydigt tagit avstånd från de pronazistiska rörelser som i anslutning till idealen från Stepan Bandera har gjort sig hörbara och med entusiasm deltagit i de inbördes striderna. Därmed har man spelat motståndarna i händerna.

Man har bland annat därigenom underblåst ett irrationellt rysshät, som har sina rötter i Sovjettiden men som hittills inte har varit särskilt logiskt.

Man har inte heller lyckats infria löftena om att minska korrruptionen i landet. Tvärtom har man låtit den växa och gett motståndarna ytterligare ett användbart argument. Ryssland har inte varit sent att använda det i sin propaganda, när det hävdar att det ser som sin uppgift att avnazifiera landet, naturligtvis en överdrift, som dock inte saknar ett minimalt berättigande.

Men ansvaret för detta faller inte så tungt på dem som på de konkurrerande makternas samveten. Ukrainarna har förespeglats guld och gröna skogar från Västmakterna, men nu står de där till slut med följderna av ett antal tomma löften – ensamma i striden. Desperat försöker de vädja om ett ingripande, nu senast om ett av NATO uppehållet flygförbud, som alliansen av ren självbevarelsedrift måste avvisa. Det enda de erbjuds är att få nya vapen, vilket, vare sig man vill det eller inte, som jag upprepade gånger framhållit, kommer att förlänga lidandet och knappast hindra ett närmast totalt nederlag. Ukraina tvingas fortsätta att som ombud föra kriget.

Och så Gammalsvenskby

Jag började med några satser om Gamallasvenskby. Jag vill därför till slut anknyta till människor där och Sveriges reaktion på händelserna i Ukraina. Vi har på nytt hört röster från byn som beklagar det sätt på vilket svenska myndigheter har behandlat många bybors önskan att få komma till Sverige. Tyska förbundsrepubliken har låtit alla tyskättlingar som funnits i bykomplexet Zmijivka flytta till Tyskland, om de velat. Det har medfört att de allra flesta också har gjort det.

Sverige däremot har sagt att svenskarna får låta sig betraktas som vilka kvotflyktingar som helst. Ett flagrant exempel var när en yngre familj i sin ansökan angav att de var svenskar, en nationalitet som redan under sovjettiden accepterades. Svaret blev: Alla svenskar bor i Sverige. Något mera förnedrande har man svårt att tänka sig. Skulle alla utlandssvenskar i övrigt inte vara just svenskar? Man häpnar! Detta har tårt på mitt förtroende för den svenska moralen.

Men denna tro fick sin slutliga knäck, när Sverige nu har beslutat sig för att lämna sin hittills åtminstone relativa neutralitet och börjat exportera vapen och annan krigsmateriel till ett krigförande land. Företrädare för Sverige har försökt dölja brutaliteten i detta ställningstagande genom ett uppenbart eufemistiskt språkbruk. Försvarsministern sa om de utlovade pansarskotten att de både var enkla att hantera och effektiva. Hade han talat klartext skulle han ha sagt att man med deras hjälp lätt kunde förstöra pansarfordon och döda fiender (människor), det vill säga utföra en omoralisk handling. Det är ingen ursäkt att alla krigförande använder en sådan retorik

Utan att i övrigt ansluta mig till Västerpartiets åsikter kan jag inte låta bli att konstatera att de genom sin vägran att delta i beslutet har gjort ett korrekt moraliskt ställningstagande, vilket de senare återtagit.

Jag hoppas för alla ukrainares skull att kriget så fort som möjligt tar slut, oavsett om det sker genom förhandlingar eller genom den ena kombattantens snara seger.

Trots alla försök genom tiderna att hävda att det är en moralisk dygd att delta i försvaret av fosterlandet, måste jag för egen del, efter ett helt livs reflektion som kristen människa med bergspredikans ord som grund, konstatera att inget av dessa är hållbart.

Våld föder alltid våld! Den som tar till svärd ska med svärd förgås!

Karl-Erik Tysk